

Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 20 051.052
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

доктору історичних наук, професору,
декану факультету туризму
Великочому Володимирі Степановичу
(76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України
і методики викладання історії Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника Єгрешія Олега Ігоровича
на дисертаційну роботу Паски Ганни Михайлівни
«Громадсько-політична діяльність Лева Бачинського (1872–1930 рр.)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 032 Історія та археологія**

Актуальність дослідження полягає у потребі комплексного вивчення процесів українського національного руху в другій половині XIX – першій половині XX ст., а також першого досвіду творення модерної Української національної держави. Вагомість дисертаційної роботи посилюється в умовах сучасної російсько-української війни, яка є загрозою для самого існування української державності. Лев Бачинський відігравав дуже важливу роль у подіях Української революції 1914–1923 рр., проголошенні Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) та досягненні української соборності. 14 липня 2022 р. виповнилося 150 років від дня народження Лева Бачинського, одного із визначних українських політичних діячів кінця XIX – першої третини XX ст. З

огляду на це, дослідження Паскою Г. М. громадсько-політичної діяльності Лева Бачинського набуває особливої актуальності.

Хочу звернути увагу на те, що в сучасній українській історіографії постать Л. Бачинського та його громадсько-політична діяльність ще не стала предметом спеціального комплексного дослідження. Висвітлення його життєвого шляху сприятиме зростанню рівня національної самосвідомості та патріотизму в сучасному українському суспільстві й дозволить на належному рівні вшанувати пам'ять цієї знакової для історії України особистості.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертація Паски Г. М. є самостійним ґрунтовним науковим дослідженням, яке розкриває основні віхи життя і діяльності Лева Бачинського. Всі отримані авторкою результати є новими, достовірними та належно обґрунтованими. Дисертаційна робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох розділів, які містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (811 позицій) і додатків (21 найменування).

У роботі вперше введено до наукового обігу значний комплекс архівних джерел, які розкривають громадсько-політичну діяльність Л. Бачинського, його участь у партійному будівництві, виборчих кампаніях до австрійського парламенту й польського сейму, в діяльності Загальної української ради, державних структурах ЗУНР, Міжпартійної ради. Документи дисертації зосереджені у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Центральному державному історичному архіві України у м. Київ (ЦДІАК України), Центральному державному історичному архіві м. Львів (ЦДІАЛ України), Центральному державному кінофотофоноархіві України імені Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА ім. Г. С. Пшеничного), а також в Державних архівах Волинської (Держархів Волинської обл.) та Івано-Франківської (Держархів Івано-Франківської обл.) областей. Крім того, значна частина матеріалів знаходяться у Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН

України (ІЛ НАН України), Івано-Франківському обласному музеї визвольної боротьби імені Степана Бандери, Музеї історії університету та освіти Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), а також Русівському літературно-меморіальному музеї Василя Стефаника (с. Русів Снятинської територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської обл.).

Під час дослідження здійснено комплексне і ретельне вивчення громадсько-політичної діяльності Л. Бачинського в контексті подій українського національного руху кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. у Східній Галичині. На основі широкого джерельного матеріалу вдалося значно доповнити й розширити загальну картину націотворчих процесів на західноукраїнських землях, боротьби політичних діячів за національні інтереси українського народу, державотворчих процесів 1918–1919 рр.

Практичне значення наукових результатів.

Результати наукової роботи Г. М. Паски можна застосувати в науково-дослідницькій, навчальній та історико-краєзнавчій роботі. Проаналізований історичний матеріал, висновки та узагальнення можуть бути використані під час написання фундаментальних праць з історії України, з метою підготовки підручників та методичних посібників для середньої школи й вищих навчальних закладів. Багатий фактичний матеріал дисертації має здобути належне відображення у навчальних програмах з історії України для 9-го та 10-го класів у середній школі. Наукові напрацювання, пов'язані з громадсько-політичною діяльністю Л. Бачинського повинні бути включені до списків рекомендованої літератури навчальних курсів з історії України в ХІХ – на початку ХХ ст., історії Української революції 1914–1923 рр., історичної персоналістики діячів українського національно-визвольного руху та ін. Матеріали дисертації є вагомим теоретичним підґрунтям для створення іменного музею Лева Бачинського у с. Серафінці Коломийського р-ну, музею ЗУНР у м. Івано-Франківську; для організації екскурсійних маршрутів стежинами слави борців за волю і незалежність України на Прикарпатті. Науково-теоретичні узагальнення повинні слугувати для подальшого поглиблення дослідження українського національного руху.

Оволодіння здобувачем методології наукової діяльності.

Г. М. Паска у дослідженні використовує загальнонаукові та спеціально історичні методи та підходи, що визначають теоретичну та практичну єдність. Основні використані дослідницею методи – проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, причинно-наслідковий, структурно-діахронний, метод типологізації, критичний, біографічний і просопографічний методи. Підрозділ роботи «Теоретико-методологічні засади» справляє дуже позитивне враження. Авторка ознайомила із останніми вітчизняними напрацюваннями в методології історії (праці Я. Калакури, Л. Алексієвець, І. Колесник, М. Рябчука. Похвально, що Г. М. Паска взяла за основу під час дослідження державотворчої діяльності Л. Бачинського концепт «національно-демократичної революції на західноукраїнських землях 1914–1923 рр.», запропонований сучасними дослідниками Олександром Реєнтом та Володимиром Великочим. Аналіз діяльності Л. Бачинського здійснювався крізь призму трифазної схеми процесів українського націотворення (М. Грох), а також таких концептів глобальної історії як «імперський меридіан» та «довге ХХ століття». Залучення в дисертаційній роботі викладеної вище методології дозволило сформувати єдиний комплекс підходів та принципів в дослідженні біографії Л. Бачинського та його громадсько-політичної активності.

Структура і зміст дисертації.

Основні положення і висновки дисертаційної роботи викладені в 21 публікації (з них 4 – у співавторстві), 8 з яких – у фахових виданнях України. Результатом роботи Г. М. Паски стали дві монографії про Л. Бачинського, опубліковані в 2018 та 2019 рр. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 361 сторінка, обсяг основного тексту становить 202 сторінки.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, визначено його мету й завдання, хронологічні й географічні межі, наукову новизну, практичне значення, описано методи, які були використані в дослідженнях, подано інформацію про особистий внесок

здобувача, апробацію результатів дослідження, публікації авторки, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі проаналізовано наявні напрацювання істориків-науковців з теми дослідження, джерельну базу та теоретико-методологічні засади дисертації.

Другий розділ присвячений формуванню світогляду та становленню особистості Л. Бачинського, його партійній та громадській діяльності в австрійський період, депутатській роботі в Рейхсраті.

У третьому розділі розкривається роль Л. Бачинського в державотворчих процесах у ході Української революції 1914–1923 рр. – політична діяльність в роки Першої світової війни, державницька праця в період існування ЗУНР (1918–1919 рр.), участь у політичному житті Західної Області Української Народної Республіки, а також роль у діяльності Міжпартійної ради на початку 1920-х рр.

У четвертому розділі проаналізовано участь Л. Бачинського в суспільно-політичному житті Західної України у польський період протягом 1923–1930 рр., а саме партійну і громадську діяльність політика, його депутатську працю в польському сеймі наприкінці 1920-х рр.

Висновки за результатами виконання дисертаційної роботи підкреслюють наукову новизну та практичну цінність проведених досліджень. Список використаних джерел свідчить про те, що під час роботи було проаналізовано сучасні результати наукових досліджень. Дисертація є завершеною науковою працею, а її оформлення відповідає встановленим вимогам МОН України.

Відомості про дотримання академічної доброчесності.

У дисертації та наукових публікаціях Паски Ганни Михайлівни відсутні порушення академічної доброчесності. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні.

Зауваження до дисертації.

Високо і позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі побажання дискусійного характеру:

- 1) пропоную дослідниці звернути увагу в подальших дослідженнях на досить непрості взаємовідносини Української радикальної партії та греко-католицького духовенства наприкінці XIX – на початку XX ст. Вартує врахувати, що у той час відбулися вагомні цивілізаційні зміни, які позначилися і на статусі не лише Греко-католицької Церкви а й усього духовенства. Разом із тим, це зауваження має радше рекомендаційний характер;
- 2) подекуди хотілось би бачити по тексту роботи глибший аналіз контексту історичної епохи, в якій жив Л. Бачинський. Тільки такий підхід спроможний цілісно осмислити будь-яку історичну людину;
- 3) матеріал про депутатську діяльність Л. Бачинського в стінах австрійського Рейхсрату на початку XX ст. вартувало б дещо розширити за рахунок джерельних матеріалів різного походження (внутрішньопарламентської документації, періодичних видань інших українських (і, можливо, польських) політичних партій.
- 4) дуже позитивно, що авторка при розкритті теми взяла за основу просопографічний підхід, який розраховує за допомогою різних методів (генеалогії, психології чи спеціальних історичних дисциплін) в усій сукупності індивідуальних якостей та взаємостосунків з оточенням історичної особи цілісно дослідити особу. Однак, на наш погляд, авторці вартувало глибше роз'яснити свою тезу про те, що власне *«фактор прив'язаності до сім'ї відіграв ключову роль у його рішенні залишитися на окупованій поляками території»*. На наш погляд, більш розлога аналітика, бо питання дійсно цікаве, чому Л.Бачинський не залишився у Відні, чи подався на радянську Україну тощо. Імовірно слід було здійснити більш глибший психологічний аналіз цього епізоду в житті Л.Бачинського.

Однак усі наведені пропозиції не впливають на позитивну оцінку дисертації, а окремі зауваження і побажання можуть бути предметом для подальших досліджень автора.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Отже, дисертація Паски Ганни Михайлівни на тему «Громадсько-політична діяльність Лева Бачинського (1872–1930 рр.)» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною працею, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Вказана дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами)). На нашу думку, авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Рецензент:

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії України

і методики викладання історії

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

О. І. Єгрешій